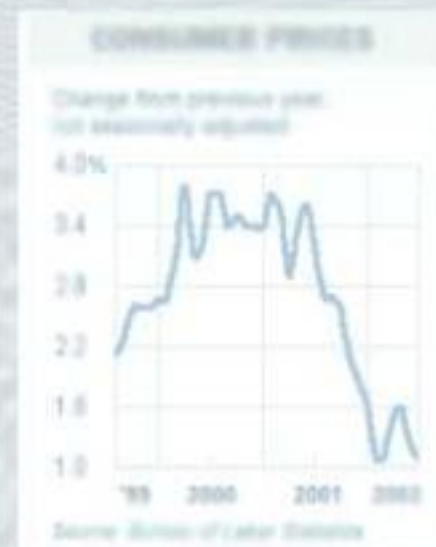

Кейнснинг товарлар ва хизматлар бозоридаги макроиқтисодий мувозанат модели

МАКРОИҚТИСОДИЙОТ

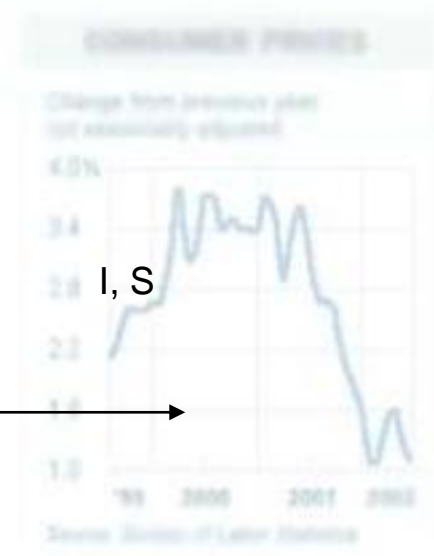
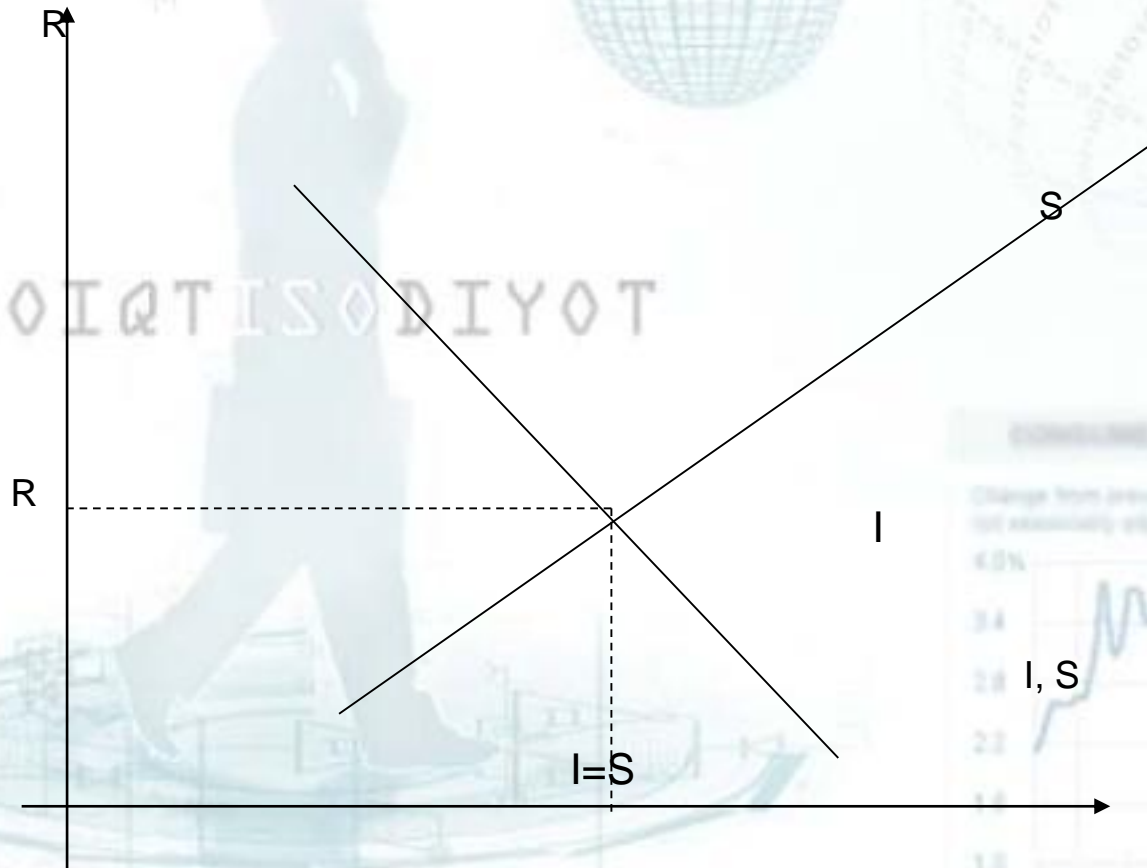

1. Кейнснинг макроиқтисодий мувозанат назарияси асослари.

Классик иқтисодчилар фикрига кўра $AD \neq AS$ ҳолати рўй бермайди, умумий харажатлар миқдори етишмай қолган, яъни $AD < AS$ ҳолати рўй берган шароитда ҳам баҳо, иш ҳақи ва фоиз ставкаси каби дастаклар ишга тушади ва натижада харажатлар миқдорининг камайиши ишлаб чиқаришнинг реал ҳажми, бандлик ва реал даромадлар миқдорининг камайишига олиб келмайди.

Жамғариш-инвестиция графиги.

1936 йили инглиз иқтисодчиси Жон Мейнард Кейнс капитализм иқтисодиётига янги, иш билан бандлик назариясини киритади. У ўзининг «Пул, фоиз ва иш билан бандликнинг умумий назарияси» асарида янгича иқтисодий мувозанат назариясини изоҳлаб берди. Кейнс макроиқтисодий мувозанатга тўлиқ бўлмаган бандлик шароитида ҳам эришиш мумкинлигини, тўла иш билан бандлик қонуний ҳолат эмаслигини, балки тартибга солинмаган иқтисодиётда тасодифий рўй беришигина мумкинлигини исботлаб берди. Шунингдек, бу назарияда иқтисодиётдаги тебранишлар фақат уруш, табиий офат ва шу каби вазиятларгагина боғлиқ эмаслигини, балки у тинчлик йилларида ҳам ички омилларнинг салбий оқибатларидан келиб чиқиши мумкинлиги асослаган.

2. Ҳақиқий ва режалаштирилган харажатлар.

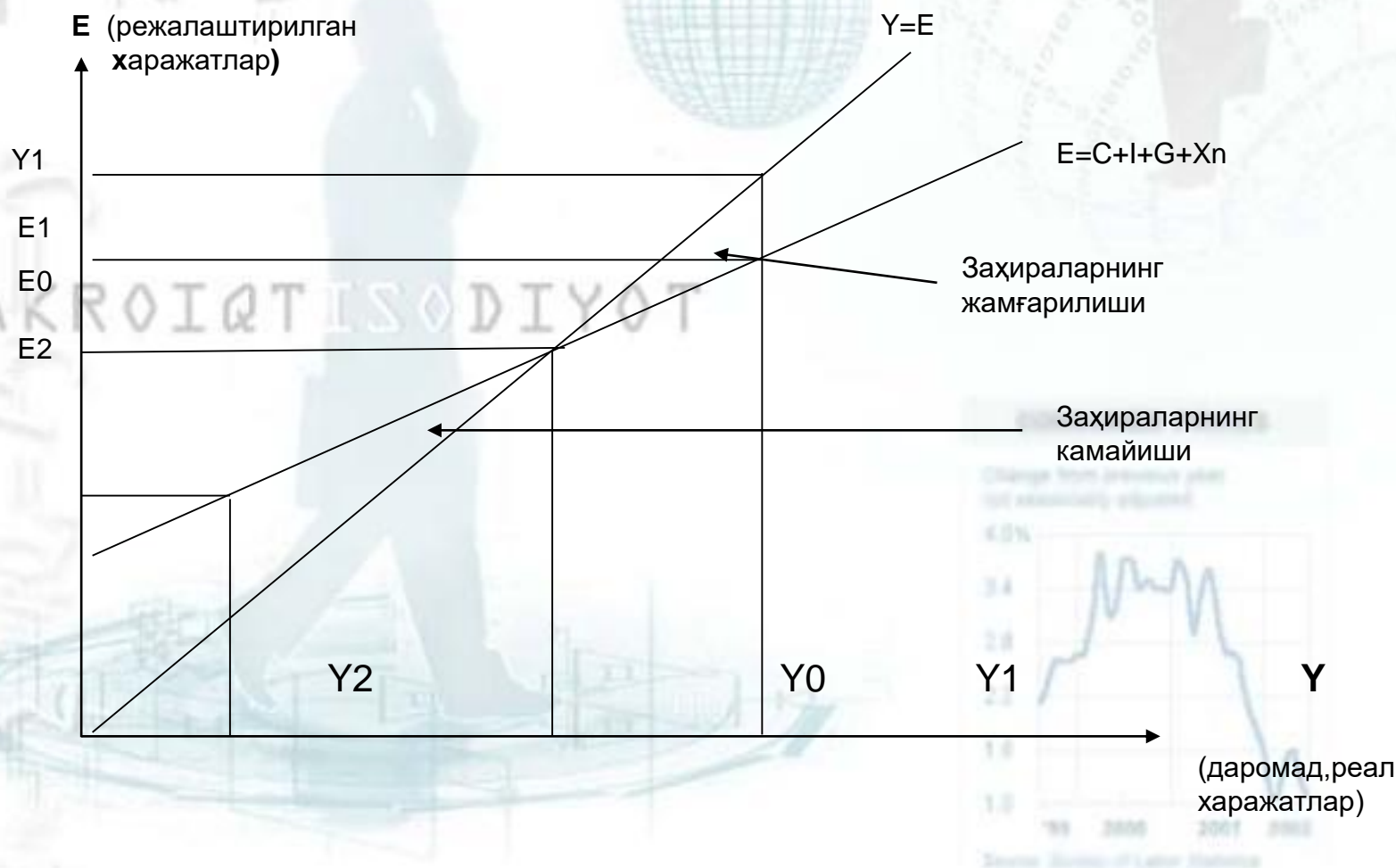
“Ҳақиқий инвестициялар режалаштирилган ва режалаштирилмаган инвестициялар миқдорини ўз ичига олади. Режалаштирилмаган инвестицияларга товар – моддий захираларига (ТМЗ) инвестициялардаги қутилмаган ўзгаришлар киради. Режалаштирилган харажатлар функцияси $E = C + I + G + X_p$ кўринишига эга. Демак унинг графиги истеъмол функцияси ($C = a + b(Y - T)$) графигига нисбатан $I + G + X_p$ миқдорда юқорига сурилган бўлади. Келтирилган X_p -соф экспорт бўлиб, унинг функцияси эса қуйидаги кўринишга эга:

$$X_p = g - m'Y$$

3. «Кейнс хочи». Ишлаб чиқариш ҳажмининг мувозанат даражасига эришиш механизми

Режалаштирилган харажатлар чизиғи ҳақиқий ва режалаштирилган харажатлар бир-бирига тенг бўлган ($Y=E$) чизиқни қайсидир а нуқтада кесиб ўтади. Агарда, ишлаб чиқаришнинг ҳақиқий ҳажми (Y_1) унинг мувозанат даражаси (Y_0)дан кўп бўлса, истеъмолчилар маҳсулотларни ишлаб чиқарувчилар таклиф қилганга нисбатан кам сотиб олади ($AD < AS$). Сотилмаган маҳсулотлар ТМЗ кўринишига эга бўлади. Заҳираларнинг ўсиши фирмаларда ишлаб чиқариш ҳамда бандлик даражаларини пасайтиришига олиб келади. Бу эса ЯИМ ҳажмини Y_1 дан Y_0 гача камайишига олиб келади ва даромад ва режалаштирилган харажатлар тенглашади. Ўз навбатида ялпи талаб ва таклифнинг тенглашишига ($AD = AS$) эришилади. Аксинча, ҳақиқий ишлаб чиқариш (Y_2) унинг мувозанат даражасидан (Y_0) кам бўлган вазиятда эса, фирмалар истеъмолчилар талабига нисбатан кам ишлаб чиқараётганлигини ($AD > AS$) кўрамиз.

Кейнс хоци (Кейнснинг макроиқтисодий мувозанат модели)

4. Автоном харажатлар мультипликатори.

Автоном харажатларнинг ҳар қандай ўсиши, яъни $\Delta A = \Delta (a+I+G+X_n)$ мультипликатор самараси ҳисобига ялпи даромадларнинг кўпроқ миқдорга (ΔY) ошишига олиб келади.

Автоном харажатлар мультипликатори мувозанатли ЯММ ўзгаришнинг автоном харажатларнинг ҳар қандай компоненти ўзгаришига нисбатини кўрсатади:

$$m = \Delta Y / \Delta A:$$

Бу ерда: m - автоном харажатлар мультипликатори;

ΔY – мувозанатли ЯИМнинг ўзгариши;

ΔA – автоном харажатларнинг Y ўзгаришига боғлиқ бўлмаган ўзгариши.

Автоном истеъмол ΔCA миқдорга ўсса, бу ялпи харажатлар ва даромадлар (Y) нинг ўша миқдорда ўсишига олиб келади. Бу эса, ўз навбатида истеъмолнинг иккинчи марта (даромадлар ошиши ҳисобига) $MPC \times \Delta CA$ миқдорда ўсишига олиб келади. Кейинчалик ялпи харажатлар ва даромадлар $MPC \times \Delta CA$ миқдорда яна ўсади. Шундай қилиб, «даромад-харажат» кўринишидаги доиравий айланиш бўйича жараён давом этаверади.

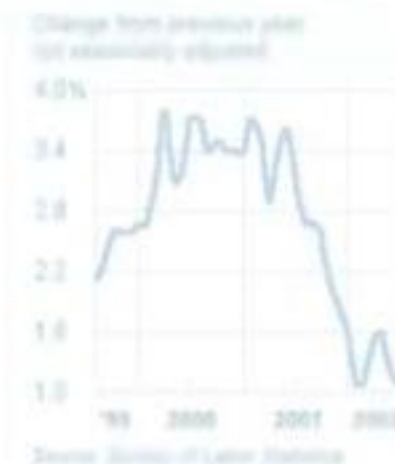
$\Delta CA \uparrow \Rightarrow \Delta AD \uparrow \Rightarrow Y \uparrow \Rightarrow C \uparrow \Rightarrow \Delta AD \uparrow \Rightarrow Y \uparrow \Rightarrow C \uparrow \Rightarrow \Delta AD \uparrow \Rightarrow Y \uparrow$ ва ҳоказо.

Бу, ўз навбатида иш ҳақи, рента, фойда кўринишда уй хўжаликлари даромадига айланади. Агар истеъмолга чегараланган мойилликни 0,75 га ёки 75 %га тенг деб олсак. Уй хўжаликлари бу даромаднинг 75 фоизини, яъни 3,75 млрд. сўмни истеъмол харажатларига сарфлайди, қолган 1,25 млрд. сўмни жамғаради. Сарфланган 3,75 млрд. сўм бошқалар учун даромад ҳисобланади. Ўз навбатида улар ҳам 3,75 млрд. сўмнинг 75 фоизини истеъмол учун сарфлайдилар ва 25 фоизини жамғарадилар. Бу жараён охириги сўм жамғарилмагунча давом этади.

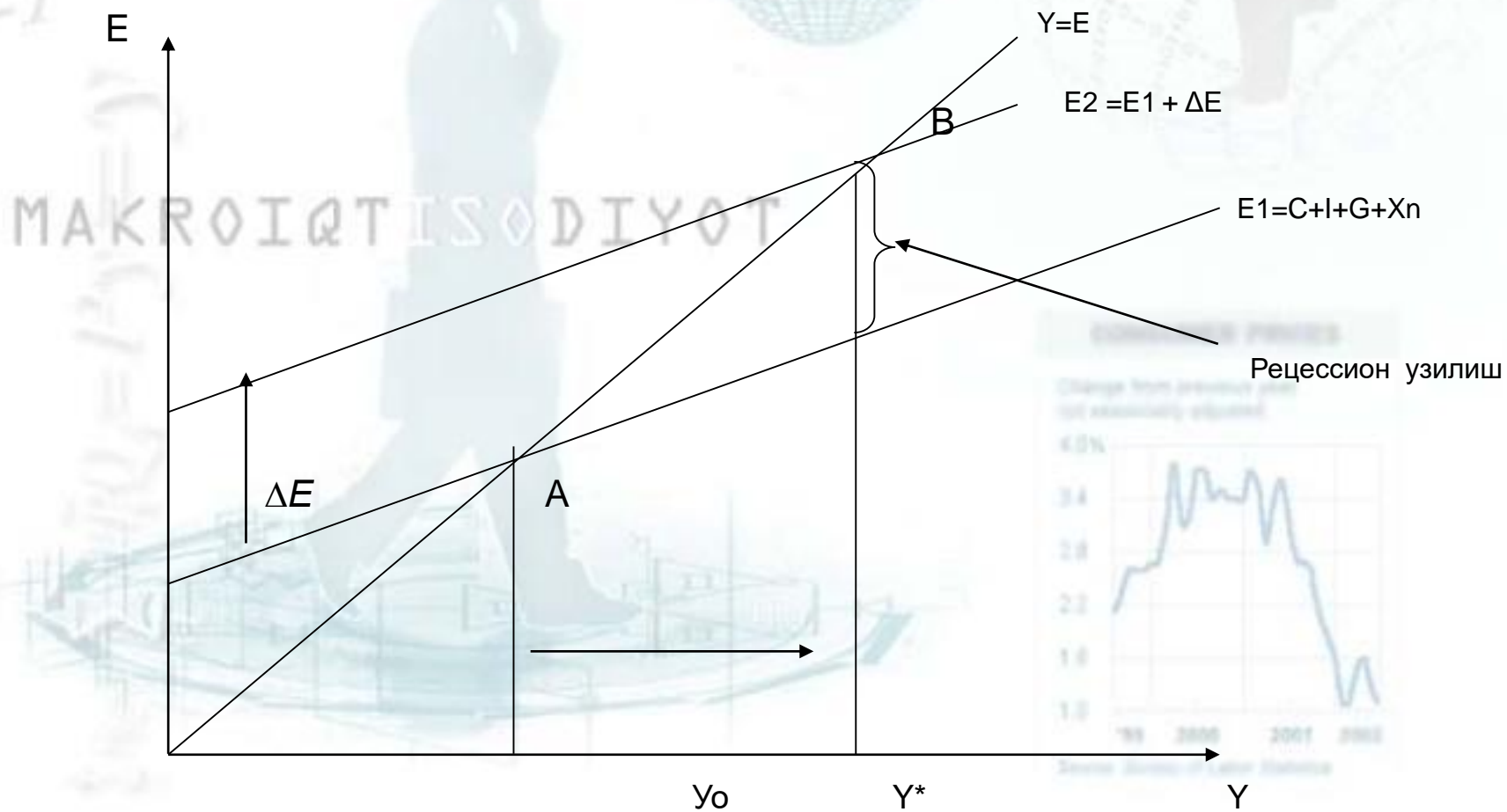
Бунда: $m \Delta Y = \Delta Y / (1 - MPC) = 20 / 0,25 = 80$ ва $m = 1 / (1 - 0,75) = 4$

ва бундан :

$$m = \frac{\Delta Y}{\Delta Y (1 - MPC)} = \frac{1}{1 - MPC}$$

5. РЕЦЕССИОН ВА ИНФЛЯЦИОН УЗИЛИШ.

Ишлаб чиқаришнинг ҳақиқий ва потенциал ҳажми ўртасидаги рецессия узилиш.

Ишлаб чиқаришнинг ҳақиқий ва потенциал ҳажми ўртасидаги инфляцион узилиш.

